

УДК 347.91/.95:004.8

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.3.63>

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУДОВОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ОКРЕМІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Тегза О. О.,

*аспірант кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
юридичного факультету**ДВНЗ «Ужгородський національний університет»**ORCID: 0009-0004-9501-1606*

Тегза О.О. Трансформація судового документообігу за допомогою штучного інтелекту: окремі актуальні питання.

Вказується, сучасний судовий процес є надзвичайно складним та обтяженим завданнями, яке вимагає від судових органів великих зусиль, щоб забезпечити ефективність та справедливість у при вирішенні судових спорів. Важливою складовою будь-якого судового процесу є належна обробка документації, яка фіксує всі події та процеси, пов'язані із початком розгляду судової справи.

Стаття присвячена дослідженню актуальних проблем функціонування судового документообігу в Україні в умовах паралельного існування паперового та електронного форматів обробки документів, а також перспектив впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) у діяльність судових органів. Аналізується сучасний стан запровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), виявляються системні недоліки поетапного переходу до електронного судочинства, зокрема надмірне навантаження на працівників апарату суду, відсутність повноцінного електронного архіву та невизначеність строків завершення цифрової трансформації судів. Встановлено, що чинна модель паралельного документообігу не лише не покращує, а в окремих випадках погіршує реалізацію конституційного права особи на доступ до правосуддя, гарантованого статтею 55 Конституції України та статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Досліджено зарубіжний досвід застосування ШІ у судовому документообігу, зокрема практику округу Палм-Біч (Флорида, США), де технологія оптичного розпізнавання тексту (OCR) та роботизована автоматизація процесів (RPA) забезпечили автоматичну класифікацію та реєстрацію майже третини всіх електронних подань. Обґрунтовано доцільність впровадження елементів ШІ у вітчизняну судову систему з урахуванням засад Європейської етичної хартії про використання ШІ в судових системах (CEPEJ, 2018) та Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (2020). Визначено пріоритетні напрями застосування ШІ: автоматизація документообігу, підтримка суддів, підвищення доступності правосуддя та прозорості судової системи. Наголошено, що впровадження ШІ має відбуватися виключно як органічне доповнення існуючої моделі судочинства за умови неухильного дотримання прав людини, запобігання дискримінації та забезпечення технічної надійності систем.

Ключові слова: штучний інтелект, розпізнавання тексту, Єдина інформаційно-телекомунікаційна система, доступ до правосуддя, судовий документообіг, цифровізація.

Tegza O.O. Transformation of judicial document flow using artificial intelligence: some current issues.

It is indicated that the modern judicial process is extremely complex and burdened with tasks, which requires great efforts from judicial bodies to ensure efficiency and fairness in resolving judicial disputes. An important component of any judicial process is the proper processing of documentation, which records all events and processes related to the beginning of the consideration of a judicial case.

The article is devoted to the study of current problems of the functioning of judicial document flow in Ukraine in the conditions of the parallel existence of paper and electronic document processing formats, as well as the prospects for the introduction of artificial intelligence (AI) technologies into the activities of judicial bodies. The current state of the implementation of the Unified Judicial Information and Telecommunications System (UETIS) is analyzed, systemic shortcomings of the phased transition to electronic judicial proceedings are identified, in particular, excessive workload on court staff, the lack of a full-fledged electronic archive and the uncertainty of the timing of the completion of the digital transformation of courts. It was established that the current model of parallel document flow not only does not improve, but in some cases worsens the implementation of the constitutional right of an individual to access justice,

guaranteed by Article 55 of the Constitution of Ukraine and Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Foreign experience in the application of AI in judicial document flow was studied, in particular the practice of Palm Beach County (Florida, USA), where optical character recognition (OCR) technology and robotic process automation (RPA) ensured automatic classification and registration of almost a third of all electronic submissions. The feasibility of introducing AI elements into the domestic judicial system was substantiated, taking into account the principles of the European Charter of Ethics on the Use of AI in Judicial Systems (CEPEJ, 2018) and the Concept for the Development of Artificial Intelligence in Ukraine (2020). Priority areas of AI application were identified: automation of document flow, support for judges, increasing the accessibility of justice and transparency of the judicial system. It was emphasized that the implementation of AI should occur exclusively as an organic addition to the existing model of judicial proceedings, provided that human rights are strictly observed, discrimination is prevented, and technical reliability of systems is ensured.

Key words: artificial intelligence, text recognition, Unified Information and Telecommunications System, access to justice, judicial document flow, digitalization.

Постановка проблеми. Сучасний судовий процес є надзвичайно складним та обтяженим завданнями, яке вимагає від судових органів великих зусиль, щоб забезпечити ефективність та справедливість у при вирішенні судових спорів. Важливою складовою будь-якого судового процесу є належна обробка документації, яка фіксує всі події та процеси, пов'язані із початком розгляду судової справи. Проте, в реальному часі цей процес далекий від ідеального, і нерідко супроводжується високими витратами, помилками, затримками при обробці судової документації працівниками апарату суду, що в свою чергу породжує порушення права людини на справедливий суд та судовий захист. Запровадження штучного інтелекту у галузі правосуддя на наш погляд підштовхне до розвитку вже наявних технологій, які наша держава почала використовувати, таких як Електронний суду, Єдина судова інформаційно-телекомунікаційної система, Єдиний реєстр досудових розслідувань і т.д.

На фоні стрімкого розвитку інформаційних технологій та штучного інтелекту виникає нагальна потреба в модернізації судового документообігу з перспективою застосування ШІ. Багато науковців приходять до спільної думки, що в сучасних країнах інформація є стратегічним національним ресурсом, а інформаційна безпека посідає провідне місце в системі національної безпеки, що у свою чергу породжує необхідність формування і приведення єдиної державної політики у сфері інформатизації, як пріоритетної. Активні процеси інформатизації, що відбуваються в українському суспільстві набули нового значення за умов пандемії коронавірусу [14] та російської агресії проти України. Штучний інтелект, на нашу думку, представляє собою потужний інструмент, здатний перетворити судові процеси та покращити його ефективність, точність та доступність, забезпечити кращу конфіденційність, безпеку з моменту подачі позову до суду, а саме на початковій стадії судового документообігу.

Метою дослідження є вивчення окремих можливостей та переваг використання штучного інтелекту в судовому документообігу, а також на аналізі викликів та питань, пов'язаних із впровадженням цієї новітньої технології.

Стан наукового опрацювання проблеми. Питання цифровізації судочинства та впровадження інформаційних технологій у діяльність судових органів перебуває в полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Окремі аспекти функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та електронного судочинства досліджували українські правознавці, зокрема А. В. Шевченко, який аналізував правовий статус працівників апарату суду в умовах цифрової трансформації [8], та Ю. В. Георгієвський, котрий розглядав проблеми правового забезпечення захисту інформації в ЄСІТС [14].

Зарубіжний досвід застосування штучного інтелекту в правосудді систематизовано у документах Об'єднаного технологічного комітету (JTC) при Конференції адміністраторів судів штатів США (2020) [12], де описано практичні моделі використання технологій ШІ для автоматизації судового документообігу. На рівні Ради Європи питання етичних засад застосування ШІ у судових системах комплексно врегульовано Європейською етичною хартією CEPEJ (2018) [11], яка заклала принципи недискримінації, прозорості та підконтрольності алгоритмічних систем людині.

Загальнотеоретичні підходи до визначення поняття штучного інтелекту та його правового статусу відображено у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1556-р від 02.12.2020 [1]. Питання нормативно-правового регулювання електронного документообігу в судах закріплено у Положенні про порядок функціонування окремих підсистем ЄСІТС [2], галузевій Програмі інформатизації місцевих та апеляційних судів [3], а також Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України [10].

Виклад основного матеріалу. Судовий документообіг України, станом на сьогодні, містить в собі як паперовий так і електронний формати, що реалізується через Єдину Інформаційно-телекомунікаційну

судову систему.[2] Метою виконання Концепції Програми інформатизації місцевих та апеляційних судів і проєкту побудови Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) є:

- формування єдиного інформаційного простору для судів, органів і установ у системі правосуддя;
- удосконалення та оптимізація інформаційно-комунікаційної інфраструктури судів, органів та установ у системі правосуддя, з одночасним суттєвим зменшенням бюджетних витрат на її утримання;
- забезпечення доступності інформації для учасників судового процесу та максимальної прозорості і відкритості системи правосуддя для суспільства. [3].

В 17 серпня 2021 року Вищою Радою Правосуддя затверджено Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, в якому дається визначення ЄСІТС, як сукупність інформаційних та телекомунікаційних підсистем (модулів), які забезпечують автоматизацію визначених законодавством процесів діяльності судів, органів та установ в системі правосуддя, включаючи документообіг, автоматизований розподіл справ, обмін документами між судом та учасниками судового процесу, фіксування судового процесу та участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції, складання оперативної та аналітичної звітності, надання інформаційної допомоги суддям, а також автоматизацію процесів, які забезпечують фінансові, майнові, організаційні, кадрові, інформаційно-телекомунікаційні та інші потреби користувачів ЄСІТС.

Пунктом 120 розділу V. Перехідних положень, Положення «Про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» затвердженого Вищою радою правосуддя № 1845/0/15-21 від 17.08.2021 р. зазначається, що до початку функціонування підсистеми електронного документообігу у складі ЄСІТС реєстрація документів, які надходять на адресу суду (в тому числі процесуальних документів, що можуть бути предметом судового розгляду), здійснюється в АСДС¹ відповідно до Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженого рішенням Ради суддів України від 26 листопада 2010 року № 30 (зі змінами), та інструкції з діловодства. Реєстрація документів в інших органах та установах системи правосуддя здійснюється за правилами, передбаченими відповідними документами та інструкціями з діловодства, чинними до затвердження вище згаданого Положення. Відповідно до пункту 122 Положення про ЄСІТС до забезпечення початку функціонування всіх підсистем (модулів) ЄСІТС справи розглядаються (формуються та зберігаються) в паперовій формі. Документи, що надійшли до суду в електронній формі, роздруковуються за наявності такої можливості в суді та приєднуються до матеріалів паперової справи. [2]

В той же час, це означає, що працівниками суду витрачається час та ресурси (папір, оргтехніка, тощо) для виготовлення і формування судової справи в паперовому вигляді.

Тобто на даний момент поетапне впровадження не приносить очікуваних результатів від ЄСІТС, радше навпаки одночасна наявність як паперового обігу так і електронного ускладнює ситуацію, здійснюючи ще більше навантаження на суддів та працівників апарату суду, що в свою чергу порушує основне право людини та громадянина закріпленому в статті 55 Конституції України [4], що регламентує безперешкодний доступ до правосуддя. Відповідно до каталогу юридичних позицій Конституційного Суду України 4.3.9.1 «Право на судовий захист, гарантоване статтею 55 Конституції України, та всі складники цього права, зокрема ті, що забезпечують доступ до суду та визначають обсяг і зміст процесуальних прав учасників процесуальних відносин, мають **бути практичними та ефективними**, а не теоретичними й ілюзорними». [5]

Як впливає із практики, доступ до суду насправді не є досить практичним та ефективним. Обробка як паперових, так і електронних документів вимагає часу та ресурсів. Це означає, що судді та працівники апарату суду витрачають більше часу на обробку та узгодження документів, що може призвести до затримок у вирішенні справ.

Перехід до електронного обігу документів також може створити додаткові труднощі для людей, які не мають доступу до інтернету або не володіють цифровими навичками. Це може ускладнити їхню здатність отримати доступ до правосуддя, оскільки вони можуть мати проблеми з поданням або отриманням електронних документів.

18 жовтня 2023 року вступив в дію Закон України 3200-ІХ дію в частині внесення змін до ГПК, ЦПК, КАС і передбачає, що в обов'язковому порядку реєструють свої електронні кабінети в Електронному суді наступні категорії осіб: [6] адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади інші державні органи, органи місцевого самоврядування, інші

¹ АСДС - це Автоматизована система документообігу суду - програмно-апаратний комплекс, який поєднує суди всіх інстанцій та спеціалізацій, забезпечуючи прозорість та автоматизацію судових процесів. Система виконує кілька критично важливих завдань: автоматичний розподіл справ, реєстрація документів, фіксація всієї вхідної та вихідної кореспонденції, судових справ та етапів їхнього руху, публікація рішень, інформування сторін, надання учасникам процесу інформації про стан розгляду справ та ін.

юридичні особи (усіх форм власності). Інші особи реєструють свої електронні кабінети в добровільному порядку.

Надходження документів до суду через сервіс «Електронного суду» та відправка процесуальних документів від суду в електронний кабінет користувача здійснюються автоматизовано. Проте відповідальний працівник апарату суду повинен попередньо переглянути надіслану позовну заяву та інші документи, зокрема, перевірити, чи належно відкриваються всі файли, чи якісно скановані додатки тощо, та у разі неналежного оформлення відхилити її із зазначенням причини.

Це, в свою чергу, створює незрозумілий та невизначений алгоритм дій працівника суду у разі виявлення пошкодженого електронного документа, тобто чи відмовляти в реєстрації, чи залишати це на розсуд суду в разі до прикладу відсутності певного додатка, чи доказу.

Справжність електронного документа посвідчується відповідно до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг». [7] Для суддів у «Електронному суді» передбачений сервіс «Кабінет судді», за допомогою якого судді можуть переглядати документи у справі, формувати судові рішення, вчиняти інші необхідні дії, передбачені процесуальним законодавством.

Паперові документи, надані учасниками справи під час судового засідання та долучені судом до матеріалів справи, вносяться відповідальною особою до модуля «Електронне діловодство» в загальному порядку невідкладно після закінчення судового засідання чи оголошення перерви у ньому. Тобто відповідальний працівник суду має відсканувати документ, обробити його та виконати дії по його перенесенню до електронного кабінету, тобто працівник суду має повний доступ до матеріалів справи ще на стадії звернення до суду. **Про те, слід зауважити, що нормативні акти не врегульовують належним чином процесуальний статус такого працівника.** [8]

То ж в підсумку ми отримуємо, часткове впровадження електронного судочинства де судді додатково отримують обов'язок розмежовувати на стадії розгляду питання про відкриття провадження, чи є особа публічної або приватної форми власності, розділяти осіб приватного та публічного права та відповідні наслідки відсутності реєстрації таких осіб в підсистемі ЄСІТС. В одному випадку – залишати без руху, а в інших – відкривати провадження. (ГПК України, КАС України, ЦПК України).

Відзначимо, працівники апарату повинні здійснювати аналіз вхідних документів через ЄСІТС, розмежовуючи тип процесуального документа, тобто фактично опрацьовувати зміст та відносити документ до того чи іншого типу та в подальшому передавати його на розгляд суду.

Додатково не слід забувати про офіційну електронну скриньку суду, яку відповідно до Положення про порядок використання ресурсів локальної обчислювальної мережі в Державній судовій адміністрації України, територіальних управліннях Державної судової адміністрації України, місцевих та апеляційних судах загальної юрисдикції [9] також опрацьовується відповідним працівником апарату суду.

Щодо фізичних осіб, то право надсилати та отримувати документи в паперовій формі залишається можливим. Знову ж таки з подальшим опрацюванням відповідним працівником суду.

Варто сказати, що термін впровадження модуля «Електронний архів» залишається невідомим, тобто все що долучається до електронної справи в підсумку доведеться роздрукувати та передати в паперовий архів для зберігання у відповідності до діючої інструкції з діловодства суду. [10]

Тобто постає завдання в довгостроковій перспективі максимально перевести документообіг суду в електронний формат, однак на практиці це поки що виглядає як існування електронного і паперового документообігу паралельно, що відповідно збільшує навантаження на працівників суду, а строки коли буде застосовуватися електронний формат не визначено. Окрім цього працівниками суду ще опрацьовується вхідна кореспонденція, яка надходить до суду тобто вищезгадана робота потребує величезного людського ресурсу та часу, навіть враховуючи те, що частина документів перебуває в електронному форматі.

Проте варто зазначити і про певні елементи автоматизації, такі як автоматичне генерування судових повісток відповідно до запланованої дати проведення судового засідання. Автоматичне надсилання сторонам процесуальних документів, в разі наявності електронного кабінету та смс повідомлень. Побудова статистичної звітності на основі справ, що перебувають в базі суду.

Система електронного судочинства як спосіб організації державної влади за допомогою інформаційних мереж, покликана забезпечувати функціонування органів влади в режимі реального часу та робити максимально простим і доступним щоденне спілкування з ними громадян, юридичних осіб, неурядових організацій. Тобто забезпечувати безперешкодний доступ до правосуддя гарантований статтею 55 Конституцією України та статтею 6 Європейської конвенції з прав людини.

Підсумовуючи реальний стан речей можна зробити висновок, що запропонована Єдина інформаційно-телекомунікаційна система фактично носить функції цифровізації документів, та обмежену автоматизацію і жодних аналітичних можливостей, які б полегшили роботу працівників апарату суду, а часткове запровадження та постійне відтермінування початку роботи перерахованих модулів навпаки сильно її ускладнило, що у свою чергу призвело не до покращення, а, в окремих

випадках, до погіршення реалізації права людини і громадянина доступу до правосуддя. Оскільки значна частина судового процесу ще не «оцифрована» і віддалено отримати доступ до всієї справи деяких категорій неможливо. Одночасно варто наголосити про відсутність у значної частини населення доступу до комп'ютерної техніки та мережі інтернет взагалі унеможлиблює використання концепції «суд в смартфоні».

Із розвитком комп'ютерної лінгвістики та інформатики розпочався стрімкий розвиток інтелектуальних машин, які здатні виконувати завдання, що зазвичай потребують людського інтелекту [15]. Правове регулювання ШІ в Україні досить обмежене, на даний час, зокрема, є затверджена постановою Кабінету Міністрів №1556-р від 02.12.2020 концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. [1] В якій вперше запропоновано визначення штучного інтелекту, як організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань.

Також концепцією визначені пріоритетні сфери, в яких реалізуються завдання державної політики розвитку галузі штучного інтелекту, а саме: освіта і професійне навчання, наука, економіка, кібербезпека, інформаційна безпека, оборона, публічне управління, правове регулювання та етика, **правосуддя**.

Для досягнення мети Концепції у з сфері правосуддя слід забезпечити виконання таких завдань: подальший розвиток вже існуючих технологій у сфері правосуддя (Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, Електронний суд, Єдиний реєстр досудових розслідувань тощо);

- впровадження консультативних програм на основі штучного інтелекту, які відкриють доступ до юридичної консультації широким верствам населення;

- попередження суспільно небезпечних явищ шляхом аналізу наявних даних за допомогою штучного інтелекту;

- визначення необхідних заходів ресоціалізації засуджених шляхом проведення аналізу наявних даних за допомогою технологій штучного інтелекту;

- винесення судових рішень у справах незначної складності (за взаємною згодою сторін) на основі результатів аналізу, здійсненого з використанням технологій штучного інтелекту, стану дотримання законодавства та судової практики. За умови законодавчого закріплення процедури винесення рішення (або проекту рішення, або варіантів проектів рішень) за допомогою ШІ.

Розвиток та впровадження технологій штучного інтелекту у судові системи провідних країн світу сприяли виникненню необхідності виробити єдині принципи і правила їх використання. У грудні 2018 року Європейська комісія з питань ефективності правосуддя прийняла «Етичну хартію» про використання штучного інтелекту в судових системах та їх середовищі [11], що стало першим кроком Європейської комісії з питань ефективності правосуддя до сприяння відповідальному використанню ШІ в Європейській судовій системі відповідно до цінностей Ради Європи, таких як:

- реєстрах у процесі здійснення правосуддя;

- недискримінації, а саме запобігання розвитку будь-якої дискримінації між окремими особами чи групами осіб;

- якості та безпеки, що стосується обробки судових рішень і даних у безпечному технологічному середовищі;

- принцип «під контролем користувача» (under user control);

- прозорості, неупередженості та справедливості. [11]

Можливість використання ШІ у сфері судового документообігу, обіцяє змінити парадигму роботи судів та суду. Даючи старт широкого використання штучного інтелекту в правовій сфері.

Однією з найстаріших технологій ШІ, яке можливо та необхідно впровадити в існуючу систему, на нашу думку, є оптичне розпізнавання тексту (OCR), це електронний процес, який використовується для збору інформації з друкованого, написаного вручну або надрукованого тексту. Його походження налічується ще з початку 20-го століття у «читальних машинах» для сліпих та пристрої, які використовувалися для кодування телеграфних повідомлень. Пошта Сполучених Штатів Америки використовує OCR, а не людей, для сортування пошти щонайменше протягом десяти років. Смартфонні додатки використовують ту ж саму базову технологію для збору інформації з паперових чеків, які депонуються цифрово. Завдяки все більш вдосконаленому OCR, тепер можливо розшифровувати рукопис, щоб визначити одержувача і суму, а також інформацію про банк, код маршрутизації та номер рахунку, що закодовані внизу паперових чеків - кількох, які все ще пишуться. Звісно, OCR є однією з тих технологій ШІ, яка стала настільки поширеною, що багато експертів вже не вважають її ШІ. У окрузі Палм-Біч, Флорида, OCR використовується для сканування вхідних електронних документів з

метою автоматичного внесення їх до реєстру. Система перевіряє номер справи та витягує та збирає назву документа разом з іншою необхідною інформацією, яка потім автоматично передається до системи управління справами суду. [12]

У окрузі Палм-Біч, Флорида, програмне забезпечення, що працює на основі ШІ, класифікує та реєструє електронні документи, які надійшли в електронному вигляді. Суд почав з трьох видів справ з низьким ризиком та великим обсягом, поступово розширюючи різновиди та складність справ, якщо набував досвіду у використанні технології роботизованої автоматизації процесів (RPA або Бот). Боти, кожен зі своїм ім'ям та іменем користувача, класифікують вхідні електронні подання, витягують інформацію з відзначених полів і реєструють їх у системі управління справами суду. На сьогодні автоматично реєструються 68 видів справ, що представляють майже третину всіх електронних подань в окрузі Палм-Біч. Коли суд вперше запустив систему, люди перевіряли 100% роботу ботів для підтвердження її точності (людина «в петлі»). Виявилось, що це більше стосується заспокоєння людей, ніж забезпеченню якості: боти роблять менше помилок, ніж людські службовці, і помилки ботів в кінцевому підсумку є індикатором помилки у програмуванні або налаштуванні людини. Коли помилки виявляються та виправляються (людина «на петлі»), робот ніколи не повторює цю помилку (що більшість людей не могли би сказати про себе). Зараз люди перевіряють 15% всіх подань, які були зареєстровані або ботом, або людиною. Оскільки обробникам ботів стали вправніше в користуванні програмним забезпеченням, ботам було призначено все складніші завдання. Використовуючи «навчання на прикладі», ботам навчилися визнавати та обробляти деякі види подань, які мають додаткові вимоги. Боти знаходять інформацію про суддю, призначеного до цих справ, і автоматично надсилають відповідні документи (людина «поза петлею»). [12]

Як бачимо ШІ може допомогти автоматизувати та полегшити багато процесів, пов'язаних із обробкою судових документів, від пошуку та аналізу правової інформації до автоматичного класифікування та архівування документів. Тобто, величезну частину роботи що виконують на даний момент працівники апарату суду включно з паперовою можна повністю автоматизувати та прискорити завдяки вмінню аналізувати та читати документи. За лічені секунди здійснювати кваліфікацію вхідного документу та приєднання його до електронної справи відразу сповіщаючи про це головуючого суддю по справі.

На наш погляд, використання ШІ в системі документообігу державного сектору, суду та у цілому функціонуванню судових установ в українських умовах зможе покращити та спростити роботу працівників, а саме в системі:

1. Автоматизації документообігу: **автоматичне генерування документів; аналіз документів; переклад документів; розпізнавання тексту; електронний архів.**

2. Підтримка суддів та інших учасників судового процесу: **прогнозування результатів справ; підбір прецедентів; підготовка до судових засідань; оцінка мовлення на основі тексту; візуалізація даних.**

3. Підвищення доступності правосуддя: **створення онлайн-сервісів; автоматизований переклад; створення чат-ботів.**

4. Підвищення ефективності та прозорості судової системи: **аналіз судової практики; моніторинг судових справ; оцінка ризиків корупції; підвищення публічної звітності.**

5. Інші можливості: **використання роботів для рутинних завдань; використання віртуальної реальності.**

Важливо зазначити, що впровадження ШІ в українських судах потребуватиме ретельного планування, координації та ресурсного забезпечення з метою врахування етичних аспектів та ризиків, пов'язаних з використанням ШІ в судовій системі.

Враховуючи вищезазначене, варто відзначити, що в Україні на сьогодні існують численні юридичні та практичні передумови для впровадження елементів штучного інтелекту (ШІ) у правосудді. Паралельно з цим, впровадження ШІ в українську юстицію повинно дотримуватися основних принципів, які закладені у Етичній хартії використання ШІ у судовій системі та її оточенні, а також в Білій книзі [13] зі штучного інтелекту, яка регламентує рамки, які можуть бути використані для забезпечення того, щоб розвиток і застосування ШІ відбувалося у спосіб, який сприяє суспільному добру, захищає права та свободи громадян, а також заохочує інновації та економічний розвиток.

Важливо зауважити, що впровадження ШІ у судовий процес можливе лише в тому випадку, коли його технічний рівень гарантує: неухильне дотримання основних прав людини; запобігає будь-якій формі дискримінації між окремими особами або групами осіб; забезпечує прозорість, неупередженість і справедливість у розгляді справ; захищає конфіденційність, електронних комунікацій та обробки персональних даних; гарантує технічну та програмну надійність та безпеку, як для окремих осіб, так і для суспільства в цілому.

Висновки. На підставі вище наведеного можна резюмувати наступне:

1. Використання штучного інтелекту у судовому процесі на сучасному етапі має бути не створенням нової моделі відносин заснованої на наданні роботу повноважень застосовувати **право**, а органічним включенням цифрових технологій у вже існуючу модель судочинства;

2. Впровадження штучного інтелекту в судову діяльність є питанням часу, і питання теоретичної розробки використання такої інновації залишається відкритим. Це може стати першим кроком до побудови правової моделі застосування «робота» в якості судді в справах з простою фабулою спору;

3. Використання штучного інтелекту для виявлення та аналізу шаблонів у існуючих рішеннях, передбачення майбутніх «шаблонів» рішень, створення інноваційних інструментів для досягнення амбіційних поліпшень у справедливому судовому розгляді.

4. Важливо враховувати, що наразі цілком неможливо (і навіть небажано) повністю виключити людину з системи прийняття судових рішень. Системи штучного інтелекту повинні постійно контролюватися, навчатися і оптимізуватися - так само, як і людські процеси - для забезпечення відповідних результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
2. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>
3. Про затвердження галузевої Програми інформатизації місцевих та апеляційних судів і проекту побудови Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи на 2022–2024 роки : Наказ Державної судової адміністрації України від 14.06.2022 № 178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0178750-22#Text>
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України. Доступ до суду. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygu/4391-dostup-do-sudu>
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами : Закон України від 08.12.2020 № 1081-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#Text>
7. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. Ст. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
8. Шевченко А. В. Правовий статус працівників апарату суду. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. № 4 (29). С. 198–202. DOI: [https://doi.org/10.32837/pyuv.v2i4\(29\).463](https://doi.org/10.32837/pyuv.v2i4(29).463)
9. Про затвердження Положення про порядок використання ресурсів локальної обчислювальної мережі в Державній судовій адміністрації України, територіальних управліннях Державної судової адміністрації України, місцевих та апеляційних судах загальної юрисдикції : Наказ Державної судової адміністрації України від 17.12.2013 № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0164750-13#Text>
10. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України : Наказ Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#n1748>
11. Рада Європи. Європейська комісія з питань ефективності правосуддя (СЕПЕ). Європейська етична хартія про використання штучного інтелекту в судових системах та їхньому середовищі. Прийнята на 31-му пленарному засіданні СЕПЕ (Страсбург, 3–4 грудня 2018 р.). Страсбург : Рада Європи, 2018. 42 с. URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>
12. Joint Technology Committee (JTC). Introduction to AI for Courts. Version 1.0. Adopted 27 March 2020 / Conference of State Court Administrators (COSCA), National Association for Court Management (NACM), National Center for State Courts (NCSC). 2020. URL: <https://ncsc.contentdm.oclc.org/digital/collection/tech/id/1191/>
13. European Commission. White Paper on Artificial Intelligence — A European Approach to Excellence and Trust. COM(2020) 65 final. Brussels, 19.02.2020. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf

14. Георгієвський Ю. В. Пропозиції щодо правового забезпечення захисту інформації у Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 3. С. 204–208. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/49>. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/51.pdf
15. Штучний інтелект. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82
16. Белов Д.М., Белова М.В., Штучний інтелект в судочинстві та судових рішеннях, потенціал та ризику. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». Випуск 78(4). Ч.2. 2023. С. 315-320. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fafa59db-d18b-4044-84f6-dff66b3102a3/content>

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026

© Терза О.О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0